

TỨC NƯỚC VỠ BỜ

I. ĐỌC HIỂU CHUNG

1. Tác giả

- Ngô Tất Tố (1893- 1954). Quê ở tỉnh Bắc Ninh (nay thuộc Đông Anh, Hà Nội), xuất thân là một nhà nho gốc nông dân.

- Là một học giả có nhiều công trình khảo cứu về triết học, văn học cổ có giá trị; một nhà báo nổi tiếng theo khuynh hướng dân chủ tiến bộ và giàu tính chiến đấu; một nhà văn hiện thực xuất sắc chuyên viết về nông thôn trước Cách mạng.

- Sau Cách mạng, nhà văn tận tụy trong công tác tuyên truyền văn nghệ phục vụ kháng chiến chống Pháp.

- Phong cách sáng tác: Ông là nhà văn xuất sắc của trào lưu văn học trước Cách mạng, văn của ông mang đậm dấu ấn hiện thực, ông thường viết cuộc sống bé tắc không lối thoát của người nông dân trong xã hội phong kiến.

- Tác phẩm chính: Tắt đèn(1939), Lều chõng(1940); các phóng sự: Tập án cái đình(1939), Việc làng(1940)

2. Tác phẩm:

a. Hoàn cảnh sáng tác

Đoạn trích Tức nước vỡ bờ trích từ chương XVIII của tiểu thuyết Tắt đèn- tác phẩm tiêu biểu nhất của Ngô Tất Tố

b. Bố cục:

- Phần 1 (từ đầu ... ngon miệng hay không): chị Dậu chăm sóc chồng.

- Phần 2 (còn lại): chị Dậu khôn ngoan và can đảm đương đầu với bọn tay sai.

c. Tóm tắt

Chị Dậu dốt ruột bán con mà chưa đủ tiền nộp sưu. Anh Dậu đang ốm cũng bị lôi ra đình đánh thập tử nhất sinh. Bà hàng xóm cho bát gạo, chị Dậu vừa nấu xong nồi cháo thì cai lệ và người nhà lí trưởng ập đến đòi sưu. Mặc chị hết lời van xin, cai lệ vẫn nhất định bắt anh Dậu, còn chửi mắng, bịch vào ngực chị. Không nhịn được nữa, chị Dậu vùng lên phản kháng.

II. ĐỌC HIỂU VĂN BẢN

1. Tình thế của chị Dậu

- Anh Dậu vừa tỉnh sau một cơn thập tử nhất sinh.

- Được bà lão hàng xóm tốt bụng cho bát gạo nấu cháo. Chị Dậu rón rén bưng bát cháo và hồi hộp xem chồng ăn có ngon không.

- Anh Dậu vừa “run rẩy cất bát cháo kê vào đến miệng” thì hai tên tay sai đã “sầm sập tiến vào” trong tay là roi song, tay thước và dây thừng.

→ Kể xen tả, tác giả tái hiện lại tình thế rất thảm thương của chị Dậu khi bọn tay sai xông vào nhà.

2. Nhân vật Cai lệ

- Là một tên tay sai chuyên nghiệp.
Hắn rất thạo nghề làm tay sai

+ Là cai, cầm đầu đám lính lệ ở huyện đường (loại lính chuyên làm tay sai hầu hạ chôn quan nha chứ không phải lính đi chiến đấu)

+ Hắn là tên chuyên đòi sưu thuế, đánh trói người làm công cụ đắc lực của trật tự xã hội lúc bấy giờ.

- Hắn được phái về làng Đông Xá để giúp tên lí trưởng đốc thuế
+ Hắn rất mẫn cán, thường lăm lăm cầm roi song theo chân gã người nhà tên lí trưởng xông vào những người thiếu sưu quát nạt, chửi bới, đánh trói người.

+ Đánh trói là nghề của hắn, hắn làm rất có kỹ thuật, thành thạo.

+ Xông vào nhà anh Dậu đòi sưu nặng, đòi bắt người đi đánh,... hắn giống như một con chó săn hung dữ trong cuộc săn mồi.

- Hành động: đập roi xuống đất, hét ra oai quát, hầm hè, quát mắng, xưng hô “ông-thằng”, “ông-mày”, đánh chị Dậu

→ Trong guồng máy của xã hội phong kiến, cai lệ chỉ là một tên tay sai mặt hạng, vô danh nhưng cá bộ mặt hung dữ, đũa cẳng của hắn vẫn có giá trị tiêu biểu riêng: hắn dữ tợn, gây tội ác không hề chùn tay là bởi vì hắn nhân danh “nhà nước” ,

“phép nước” để ức hiếp người dân thấp cổ bé họng thông qua cách miêu tả chân thực, sinh động, sắc sảo linh hoạt, thái độ căm ghét, khinh bỉ của tác giả.

3. Diễn biến tâm lí của chị Dậu trong đoạn trích:

- Ban đầu, chị nhẫn nhục, chịu đựng, thiết tha van xin chỉ nói lí:

+ Gọi ông, xưng cháu. Lời nói nhún nhường, cầu xin “cháu van ông,...”

+ Hành động: run run, chạy đến đỡ tay cai lệ,...

- Không chịu đựng được nữa chị cự lại:

+ Bằng lí: “ Chồng tôi đau ốm, ông không được phép hành hạ.” Xưng hô ông-tôi, sau đó mày-bà. Lời nói đầy quyết liệt thách thức.

+ Hành động mạnh mẽ, khỏe khoắn “túm cổ cai lệ, ấn dúi ra cửa,...”

→ Sự thay đổi thái độ của chị Dậu được miêu tả chân thực, hợp lí. Chị Dậu hiện lên là một người phụ nữ giàu tình thương yêu chồng, dịu dàng. Đồng thời thật can đảm, mạnh mẽ, giàu sức phản kháng.

→ Sự phản kháng của chị Dậu bắt nguồn từ tình yêu thương, từ ý thức nhân phẩm của con người. Điều đó chứng tỏ người nông dân có sức mạnh tiềm tàng. Đây là đoạn văn sáng khái nhất trong tác phẩm.

4. Nhan đề của đoạn trích

Đặt nhan đề “*Tức nước vỡ bờ*” là thỏa đáng vì nó phản ánh đúng nội dung đoạn trích. Hành động của chị Dậu xuất phát từ một quy luật: “Con giun xéo lắm cũng quằn”. Điều đó có nghĩa là có áp bức phải có đấu tranh, áp bức càng nhiều đến mức độ không thể nữa thì sức phản kháng, sức đấu tranh càng mạnh.

5. Nghệ thuật viết truyện của tác

giả: “Cái đoạn chị Dậu đánh nhau với tên cai lệ là một đoạn tuyệt khéo”. Vì

- Đặt nhân vật vào một tình huống cụ thể.

- Thể hiện thật rõ nét, sinh động tính cách các nhân vật.

- Ngôi bút miêu tả ngoại hình, hành động, ngôn ngữ linh hoạt, sống động.

- Ngôn ngữ kể chuyện, đối thoại, ngôn ngữ nhân vật độc đáo, thể hiện được sắc thái tâm lí nhân vật.

6. Nhận xét của Nguyễn Tuân

- Xã hội tàn bạo, vô lí, tàn nhẫn đến cực độ, người dân ắt phải đấu tranh, tránh sao được “nổi loạn” để đòi lại sự công bằng

- Làm toát lên một chân lí: quần chúng nghèo khổ bị áp bức chỉ có một con đường để sống là vùng dậy đấu tranh.

III. TỔNG KẾT

1. Nghệ thuật:

- Từ sự khéo léo trong khắc họa nhân vật cho đến việc lựa chọn sử dụng từ ngữ để lột tả chính xác, sinh động những diễn biến đầy kịch tính.

- Từ nghệ thuật miêu tả tâm lí đến việc dựng cảnh, tạo tình huống .

→ Ngòi bút Ngô Tất Tố đã đạt đến một trình độ điêu luyện trong đoạn trích Tức nước vỡ bờ,

2. Nội dung:

- Ngô Tất Tố đã dựng lên một khung cảnh sống ngọt ngào nơi làng quê. Từ đó mà ta thấy được rõ hơn, đồng cảm hơn với cuộc sống cùng cực của người nông dân bấy giờ.

- Ông đã dựng lên một cảnh tượng sống động, một cảnh tượng đẹp, tươi sáng trong cái khung cảnh u ám, đen tối của Tất đên.

IV. LUYỆN TẬP

1. Trắc nghiệm:

Câu 1: Khuyh hướng sáng tác văn học chủ yếu của Ngô Tất Tố là gì?

- A. Dân chủ, tiến bộ
- B. Chuyên viết về nông thôn
- C. Chuyên viết về những cuộc kháng chiến cam go
- D. Cả A, B, C đều đúng

Câu 2: Nhận xét nào sau đây không đúng với đoạn trích Tức nước vỡ bờ?

- A. Mang giá trị châm biếm sâu sắc

- B. Là đoạn trích có kịch tính rất cao
- C. Thể hiện tài năng xây dựng nhân vật của Ngô Tất Tố
- D. Có giá trị nhân đạo và hiện thực lớn

Câu 3: Dòng nào nhận xét đúng về diễn biến thái độ của chị Dậu với tên cai lệ trong đoạn trích Tức nước vỡ bờ?

- A. Từ thiết tha van xin đến cãi lí và tiếp tục van xin.
- B. Từ nhẫn nhục đến phản ứng quyết liệt bằng vũ lực rồi bằng lí lẽ.
- C. Từ nhẫn nhục đến phản kháng bằng lời, chống trả bằng hành động quyết liệt.
- D. Từ nhẫn nhục đến phản kháng quyết liệt bằng lí lẽ.

Câu 4: "Kết cục, anh chàng "hầu cận ông lý" yếu hơn chị chàng con mọn, hẳn bị chị này túm tóc lẳng cho một cái, ngã nhào ra thềm". (Tức nước vỡ bờ, Ngô Tất Tố)

Quan hệ ý nghĩa giữa các vế trong câu văn trên là:

- A. quan hệ lựa chọn
- B. quan hệ tương phản
- C. quan hệ nối tiếp
- D. quan hệ nguyên nhân

Câu 5; Câu văn nào sau đây thể hiện thái độ bắt đầu có sự phản kháng của chị Dậu đối với tên cai lệ?

- A. Chị Dậu vẫn thiết tha.
- B. Hình như tức quá không thể chịu được, chị Dậu liều mạng cự lại.
- C. Chị Dậu run run.
- D. Chị Dậu nghiêng hai hàm răng.